

УДК 811.111:004.8:81`25

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-9>

Карина РАЗУМНА

старший викладач кафедри іноземних мов, Поліський національний університет, Старий бульвар 7, м. Житомир, Україна, 10002

ORCID: 0000-0002-1085-534X

Scopus ID: 57315486500

Юлія БАРАБАШУК

викладач кафедри іноземних мов, Поліський національний університет, Старий бульвар 7, Житомир, Україна, 10002

ORCID: 0009-0002-8738-837X

Бібліографічний опис статті: Разумна, К., Барабашук, Ю. (2025). Етичні аспекти використання штучного інтелекту у перекладацькій діяльності. *Актуальні питання іноземної філології*, 22, 60–65, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-9>

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПЕРЕКЛАДАЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Мета цієї роботи полягає у вивченні етичних аспектів застосування штучного інтелекту в сфері перекладацької діяльності. Особлива увага приділяється аналізу впливу технологій машинного перекладу на професійну роботу перекладачів, розгляданню питань, пов'язаних з авторським правом, а також забезпеченню точності та достовірності перекладених текстів. Методологія дослідження базується на якісному контент-аналізі наукових праць, нормативно-правових документів і практичних кейсів, пов'язаних із застосуванням штучного інтелекту в перекладацькій діяльності. У ході роботи проведено порівняльний аналіз між традиційними та автоматизованими методами перекладу, а також розглянуто судові прецеденти, які стосуються авторських прав при використанні штучного інтелекту в ході перекладу. Наукова новизна полягає у систематизації ключових етичних ризиків, що виникають при застосуванні машинного перекладу, зокрема питань відповідальності за результати перекладу, дотримання авторських прав та трансформації ролі перекладача в сучасних умовах. Вперше здійснено всебічний аналіз можливих правових наслідків використання машинного перекладу в контексті чинного законодавства. Висновки: впровадження штучного інтелекту в сферу перекладу відкриває нові можливості для професійних перекладачів, але водночас супроводжується серйозними етичними викликами. Завдяки машинному перекладу можна суттєво підвищити ефективність роботи, проте це створює ризики, пов'язані з точністю та відповідальністю за вміст перекладених матеріалів. Освоєння нових технологій перекладачами є вирішальним чинником для підтримання високої якості перекладу та збереження професійної ідентичності. Подальші наукові розвідки можуть бути спрямовані на створення етичних і правових рамок, які будуть регулювати застосування штучного інтелекту в перекладацькій діяльності.

Ключові слова: штучний інтелект, переклад, етика, авторське право, конфіденційність, точність перекладу, постредагування.

Karyna RAZUMNA

Senior Lecturer at the Foreign Languages Department, Polissia National University, 7 Staryi Blvd., Zhytomyr, Ukraine, 10002

ORCID: 0000-0002-1085-534X

Scopus ID: 57315486500

Yuliia BARABASHUK

Lecturer at the Foreign Languages Department, Polissia National University, 7 Staryi Blvd., Zhytomyr, Ukraine, 10002

ORCID: 0009-0002-8738-837X

To cite this article: Razumna, K., Barabashuk, Yu. (2025). Etychni aspekty vykorystannia shtuchnoho intelektu u perekladatskii diialnosti [Ethical aspects of using AI in translation]. *Current Issues of Foreign Philology*, 22, 60–65, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2025-22-9>

ETHICAL ASPECTS OF USING AI SYSTEMS TRANSLATION

The purpose of this study is to examine the ethical dimensions of artificial intelligence in translation, highlighting its effects on professional translators, addressing copyright concerns, and assessing the reliability of machine-translated content. Methodology. This research utilizes qualitative content analysis to examine scientific literature, legal frameworks, and practical cases connected to AI-based translation. It incorporates a comparative analysis between conventional and automated translation techniques, as well as an evaluation of legal precedents addressing copyright issues while using AI in translation process. Scientific novelty. This research highlights significant ethical risks associated with machine translation, including issues of translation accountability, copyright implications, and the evolving role of human translators. It offers, for the first time, a comprehensive examination of the potential legal consequences of machine translation as interpreted through modern legal frameworks. Conclusions. Artificial intelligence holds transformative potential in the field of translation, presenting a mix of promising opportunities alongside critical ethical concerns. On the one hand, machine translation offers the ability to considerably enhance efficiency and streamline workflows, making it a powerful tool for handling large-scale linguistic tasks. On the other hand, it introduces challenges surrounding the accuracy of the translations produced and accountability for errors or misinterpretations that may arise. Navigating this evolving landscape requires professional translators to adapt to these technological advancements, which is essential not only for maintaining high-quality outcomes but also for safeguarding their professional identity in an increasingly automated world. Moving forward, it is imperative for researchers and industry stakeholders to prioritize efforts aimed at establishing robust ethical guidelines and legal frameworks.

Key words: artificial intelligence, translation, ethics, copyright, confidentiality, accuracy, post-editing.

Актуальність проблеми. Сучасний розвиток технологій штучного інтелекту (ШІ) значно впливає на професійну діяльність перекладачів, відкриваючи нові перспективи та трансформуючи традиційні підходи до обробки текстів. Використання автоматизованих систем перекладу підвищує ефективність роботи та скорочує час на виконання завдань, однак супроводжується низкою етичних викликів, в тому числі питань авторських прав, точності перекладу, відповідальності за кінцевий результат та забезпечення робочих місць для фахівців у цій галузі.

Зростаюча залежність від автоматизованих систем може призвести до зниження людського контролю над процесом перекладу, що, в свою чергу, ставить під сумнів якість та достовірність отриманих текстів. Некоректна обробка текстів може спричинити викривлення змісту, особливо важливого для перекладів юридичних, медичних або технічних документів. Водночас питання захисту авторських прав, конфіденційності даних та відповідальності за точність перекладу стають дедалі актуальнішими на тлі глобального впровадження автоматизованих технологій. Відсутність загальновизнаних стандартів етичного використання штучного інтелекту створює ризики зловживань і порушень правового харак-

теру. У цьому контексті дослідження етичних аспектів застосування ШІ в перекладацькій сфері набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки спостерігається суттєве збільшення кількості досліджень, присвячених вивченню впливу ШІ на процес перекладу. У межах цих досліджень науковці акцентують увагу як на перевагах застосування ШІ для підвищення ефективності та точності перекладу, так і на можливих етичних викликах, які можуть виникати у зв'язку з його впровадженням.

У наукових дослідженнях значна увага приділяється підвищенню ефективності перекладу за допомогою технологій машинного навчання та нейронних мереж (Wang, 2023; Андрієнко, 2005). Дослідники відзначають істотний прогрес у якості автоматизованих перекладачів порівняно з їхніми ранніми версіями (Красуля, 2020; Осіпа, 2008). Попри це, вони вказують на низку проблем, зокрема щодо точності та надійності перекладів, що є особливо актуальним для юридичних та медичних текстів. Зазначається, що алгоритми можуть вміщувати системні упередження, які впливають на об'єктивність і коректність перекладу (Farahani, 2020).

Окрім цього, активно дискутується тема авторських прав і відповідальності за кінцевий переклад (Mantecón, 2023). Автоматизо-

ваний підхід до перекладу може створювати ризики порушення інтелектуальної власності. Це обумовлено тим, що часто виникає невідомість щодо того, кому належить кінцевий продукт – машині, програмісту чи користувачу. Таким чином, аналіз наукових досліджень свідчить про те, що етичні аспекти застосування ШІ у перекладі залишаються важливим питанням, яке вимагає подальшого вивчення й розроблення регуляторних механізмів для раціонального й відповідального впровадження цієї технології.

Метою дослідження є проведення аналізу етичних аспектів використання штучного інтелекту у сфері перекладу, зокрема, впливу автоматизованих систем на якість перекладу, дотримання авторського права, питання професійної відповідальності та зайнятості перекладачів.

Виклад основного матеріалу. Сучасні технології штучного інтелекту докорінно змінили підхід до перекладу текстів. Завдяки машинному навчанню та нейронним мережам перекладачі автоматизують рутинні завдання та працюють продуктивніше.

Штучний інтелект переважно є метафоричним терміном, що використовується для опису систем, створених людьми, які імітують окремі аспекти людського мислення. Це також визначення цілого напрямку досліджень, спрямованих на розробку технічних систем, здатних вирішувати складні завдання, що не піддаються простому обчисленню, та виконувати дії, які потребують обробки змістовної інформації і традиційно вважаються сферою діяльності людського мозку (Денєжніков, 2013).

Сучасні інструменти машинного перекладу, як-от Google Translate, DeepL та ChatGPT, пропонують нові перспективи для оперативного й доступного міжмовного спілкування. Однак при їх використанні для виконання професійних перекладацьких завдань варто пам'ятати про певні обмеження.

Сучасні машинні перекладачі здатні за секунди обробляти великі обсяги тексту. Google Translate і DeepL швидко перекладають веб-сторінки, документи чи текстові фрагменти, тоді як ChatGPT також може редагувати переклад, змінюючи його стиль на формальний або неформальний. Для термінових перекладів, як-от електронні листи, ці сервіси допомагають швидко зрозуміти основний зміст. Однак

у випадку складних текстів їх якість може поступатися роботі професійного перекладача.

Сучасні системи перекладу значно полегшують глобальне спілкування. Google Translate підтримує понад 130 мов, забезпечуючи найширше охоплення. DeepL спеціалізується на 31 мові, переважно європейських, демонструючи високу точність. ChatGPT розпізнає складні мовні структури, включаючи діалекти та сленг. Загалом, машини краще працюють із поширеними мовами, як англійська чи німецька, ніж із рідкісними. Такі системи перекладу також враховують контекст, але їхнє розуміння залишається обмеженим. DeepL краще адаптує текст до стилю, тоді як ChatGPT глибше аналізує контекст і пропонує варіанти перекладу. Google Translate спрямований на дослівний переклад, що часто призводить до помилок. Наприклад, вираз «He is pulling my leg», який означає «Він мене розігрує», Google Translate перекладає як «Він тягне мою ногу», що є неточним. Натомість ChatGPT пропонує «Він жартує наді мною», що ближче до змісту. Однак переклад художніх, юридичних та медичних текстів усе ще викликає труднощі, оскільки ШІ не завжди коректно розпізнає контекст.

Машинні перекладачі дозволяють працювати не лише з текстами, але й із різними форматами файлів. Наприклад, Google Translate підтримує переклад тексту зображень за допомогою Google Lens. DeepL пропонує можливість перекладати документи у форматах .docx, .pptx та .pdf із збереженням їхнього форматування. ChatGPT наразі може обробляти лише текстові файли, але ще не має функції роботи безпосередньо з PDF чи зображеннями. Використовуючи Google Translate для перекладу меню ресторану, можна отримати швидкий результат без необхідності ручного введення тексту. Однак точність перекладу може знижуватися, якщо текст на зображенні має низьку якість або містить спеціалізовану термінологію (Красуля, 2020).

Машинний переклад іноді може звучати надто формально або, навпаки, надмірно спрощено. Наприклад, оригінальний текст: «We regret to inform you that your application has been declined.» У перекладі Google Translate звучить як: «Ми шкодуємо повідомити, що ваша заявка була відхилена.» А у варіанті ChatGPT стає: «На жаль, ми змушені повідомити, що вашу заявку

не схвалено,» що видається більш природним. Хоча машинні переклади суттєво полегшують вирішення завдань, вони все ще мають обмеження, які потребують додаткової перевірки та редакторського доопрацювання людиною.

Машинний переклад суттєво трансформувал перекладацьку сферу, забезпечуючи швидкий і зручний доступ до текстів на різних мовах. Однак його впровадження супроводжується низкою етичних викликів, серед яких особливу увагу привертають питання, пов'язані з дотриманням авторського права (Ткаченко, 2014).

Авторське право є механізмом правової охорони, який спрямований на захист зовнішньої форми вираження об'єкта, тобто його матеріального втілення. Воно не поширюється на абстрактні ідеї, концепції, факти та подібне, оскільки захищає саме конкретне творче вираження.

Стаття 437 Цивільного кодексу України встановлює, що авторське право виникає з моменту створення твору. Первинним суб'єктом авторського права визнається виключно особа, яка створила твір, тобто сам автор. У разі відсутності доказів зворотного автором вважається особа, зазначена як така на оригіналі чи примірнику твору, що зумовлено презумпцією авторства. Це правило поширюється також на твори, опубліковані під псевдонімом, який дозволяє ідентифікувати автора. Отже, авторське право на твір виникає автоматично з моменту завершення його створення, незалежно від будь-яких додаткових процедур (Актуальні проблеми, 2014, с.38).

Згідно з нормами міжнародного права, авторське право охоплює захист оригінальних творів, але не самого процесу їхнього перекладу. Однак використання інструментів машинного перекладу може створити ризики порушення авторських прав. Це можливо у випадках, коли оригінальний текст перебуває під охороною авторського права, а його автоматичний переклад використовується без відповідного дозволу. Автоматизовані системи перекладу інколи зберігають або оперують перекладеними текстами без відома чи згоди власника авторських прав.

Численні системи машинного перекладу, зокрема такі як Google Translate, DeepL і ChatGPT, базуються на використанні великих обсягів текстових даних для вдоскона-

лення своїх алгоритмів. У багатьох випадках такі масиви даних можуть включати матеріали, захищені авторським правом, що спонукає до розгляду правомірності їх використання без попередньої згоди власників. Уже зараз окремі автори та видавці ініціювали судові позови проти компаній, які застосовували їхні тексти для навчання штучного інтелекту без належного дозволу. Наприклад, у грудні 2023 року видання The New York Times подало позов проти компаній OpenAI та Microsoft, звинувачуючи їх у використанні мільйонів статей для навчання мовних моделей без належного дозволу. Газета стверджує, що це порушує її авторські права та завдає збитків на мільярди доларів (Пилипів, 2004). Подібні ситуації потенційно здатні вплинути на формування майбутнього правового регулювання у сфері машинного перекладу та використання даних для навчання штучного інтелекту.

Більшість сучасних онлайн-сервісів перекладу здійснює обробку даних, введених користувачами, на віддалених серверах. Це зумовлює кілька важливих аспектів. По-перше, такі дані можуть зберігатися та аналізуватися з метою вдосконалення алгоритмів машинного перекладу та оптимізації роботи сервісу. По-друге, існує ризик того, що сторонні неавторизовані особи можуть отримати доступ до цих текстів, особливо якщо сервіс не забезпечує належного рівня шифрування та захисту інформації. Враховуючи ці ризики, організації, які працюють із конфіденційною інформацією, наприклад, юридичні компанії або медичні установи, зазвичай утримуються від використання онлайн-сервісів перекладу, щоб уникнути потенційних витоків даних.

Незважаючи на значний прогрес сучасних систем штучного інтелекту, їх впровадження не виключає можливості виникнення помилок, зокрема в обробці спеціалізованого жаргону, метафор чи контекстуальних виразів. У випадках, коли компанія використовує машинний переклад для створення офіційної документації, але отримує недостовірний або неточний результат, постає важливе питання: хто несе відповідальність за такі помилки? У ситуаціях, коли переклад виконується людиною, відповідальність лягає на самого перекладача. Однак, якщо організація вирішує покластися на автоматизовані інструменти перекладу

без подальшої перевірки з боку фахівця, відповідальність потенційно може бути покладена на саму компанію. Це особливо критично у випадках юридичних чи фінансових документів, оскільки неточності в перекладі таких матеріалів можуть спричинити серйозні правові або фінансові наслідки.

Більшість професійних перекладачів впроваджують гібридний підхід, поєднуючи машинний переклад із редакторською обробкою. Такий метод дозволяє їм підвищувати продуктивність завдяки автоматизованим рішенням, забезпечувати якість, виправляючи неточності та адаптуючи текст до контексту, а також оптимізувати витрати зарахунок ефективнішого використання часу. Цей підхід поступово стає стандартом у сфері професійних перекладів. Хоча штучний інтелект значно спрощує роботу перекладачів, людський контроль залишається ключовим для збереження точності, відповідальності й безпеки у перекладацькій діяльності.

Розвиток технологій ШІ у сфері перекладу істотно трансформує традиційні функції перекладача, породжуючи водночас як нові можливості, так і численні виклики. Ці трансформації суттєво впливають на звичні робочі процеси, актуалізуючи питання перекладацької етики, розподілу відповідальності та необхідності оволодіння новими компетенціями. Одним із ключових сучасних напрямів у галузі перекладознавства є постредагування, яке передбачає ефективне поєднання переваг автоматичного перекладу з фундаментальною потребою в людському контролі для забезпечення якості та точності кінцевого тексту.

У зв'язку зі зростанням популярності машинного перекладу, попит на постредакторів стабільно зростає. У перспективі можуть з'явитися автоматизовані системи, здатні

самостійно вдосконалюватися на основі внесених ними виправлень.

Постредагування набуває все більшого значення як ключова компетенція для сучасних перекладачів у цифрову епоху. Замість конкуренції зі штучним інтелектом, професіонали у сфері перекладу мають можливість інтегрувати ці технології у свою роботу, зосереджуючись на контролі якості текстів та забезпеченні відповідності встановленим стандартам.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Етичні аспекти використання штучного інтелекту в перекладацькій діяльності набувають дедалі більшої актуальності, зокрема через питання відповідальності, авторського права та якості перекладу. Попри значні технологічні досягнення, машинний переклад все ще не здатен повністю замінити людський фактор, особливо в контексті складних текстів специфічної тематики.

Автоматизація перекладацьких процесів створює як нові можливості, так і виклики, серед яких – необхідність удосконалення навичок постредагування та адаптації перекладачів до нових технологій. Особливу увагу слід приділяти питанням захисту інтелектуальної власності, оскільки використання захищених авторським правом текстів для навчання штучного інтелекту залишається предметом дискусій.

Подальші дослідження можуть зосередитися на розробці етичних стандартів застосування ШІ в перекладі, удосконаленні алгоритмів з урахуванням культурних особливостей мов та розширенні правового регулювання для захисту прав авторів і перекладачів. Важливо також вивчати вплив автоматизованих систем на професійну діяльність перекладачів та розробляти стратегії ефективної інтеграції ШІ у перекладацьку практику.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Актуальні проблеми права інтелектуальної власності : навчальний посібник / В. К. Матвійчук та ін. / за ред. І. С. Тімуш, Ю. В. Нікітіна, В. П. Мироненко. – Київ : Національна академія управління, 2014. 352 с.
2. Андрієнко Л. О. Проблеми розвитку машиного перекладу на сучасному етапі. Гуманітарний вісник. Серія: Іноземна філологія. Черкаси : ЧДТУ, 2005. № 27. С. 348–351.
3. Денежников С. С. Супертехнології штучного інтелекту в трансгуманістичному дискурсі. *Філософія науки: традиція та інновації*, 2013. № 2. С. 132–141.
4. Закон України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-XII від 23 грудня 1993 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 19.03.2025).
5. Засоби штучного інтелекту : навч. посіб. / Р. О. Ткаченко та ін. Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2014. 204 с.

6. Красуля, А., Турчина, М. Використання інструментів штучного інтелекту: порівняльний аналіз систем автоматизованого перекладу. *Львівський філологічний часопис*. 2020. (8). С. 108–113. <https://doi.org/https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-8.17>
7. Осіпа Л. В. Комп'ютерний переклад тексту за допомогою системи машинного перекладу PRAGMA. Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. 2008. № 1 (13). С. 14–19.
8. Пилипів І., Матяш А. Війна за мільярди: проблема авторського права та ШІ вийшла за рамки звичайного плагіату. Економічна правда. URL: https://epravda.com.ua/publications/2024/05/7/713178/?utm_source (дата звернення: 19.03.2025).
9. Системи штучного інтелекту: навч. посіб. / Ю. В. Нікольський та ін. / за наук. ред. В. В. Пасічника; 2-ге вид., виправл. та доповн. Львів: Магнолія-2006, 2013. 279 с.
10. Mantecón, Miguel L. Authorship and Rights Ownership in the Machine Translation Era. 2023. 10.1007/978-3-031-14689-3_5.
11. Vasheghani Farahani, Mehrdad. Adequacy in Machine vs. Human Translation: A Comparative Study of English and Persian Languages. *Applied Linguistics Research Journal*. 2020. 4. 10.14744/alrj.2020.98700.
12. Wang, Lan. The Impacts and Challenges of Artificial Intelligence Translation Tool on Translation Professionals. *SHS Web of Conferences*. 163. 2023. 10.1051/shsconf/202316302021.

REFERENCES:

1. Matviichuk, V. K., et al. (2014). Aktualni problemy prava intelektualnoi vlasnosti [Current issues of intellectual property] (I. S. Timush, Yu. V. Nikitin, & V. P. Myronenko, Eds.) [Textbook]. National Academy of Management. [in Ukrainian]
2. Andriienko, L. O. (2005). Problemy rozvytku mashynoho perekladu na suchasnomu etapi [Problems of machine translation development at the present stage]. *Humanitarian Bulletin. Series: Foreign Philology*, (27), 348–351. Cherkasy: ChDTU. [in Ukrainian]
3. Denezhnikov, S. S. (2013). Supertekhnolohii shtuchnoho intelektu v transhumanistychnomu dyskursi [Super technologies of artificial intelligence in transhumanist discourse]. *Philosophy of Science: Tradition and Innovation*, (2), 132–141. [in Ukrainian]
4. Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights" No. 3792-XII of December 23, 1993. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> [in Ukrainian]
5. Tkachenko, R. O., et al. (2014). Zasoby shtuchnoho intelektu [Artificial intelligence means]. [Textbook] Publishing House of Lviv Polytechnic National University. [in Ukrainian]
6. Krasulia, A., & Turchyna, M. (2020). Vykorystannia instrumentiv shtuchnoho intelektu: porivnialnyi analiz system avtomatyzovanoho perekladu [The use of artificial intelligence tools: A comparative analysis of machine translation systems]. *Lviv Philological Journal*, (8), 108–113. <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-8.17>. [in Ukrainian]
7. Osipa, L. V. (2008). Komp'uternyi pereklad tekstu za dopomohoiu systemy mashynnoho perekladu PRAGMA [Computer translation of text using the PRAGMA machine translation system]. *Informatics and Information Technologies in Educational Institutions*, (1) (13), 14–19. [in Ukrainian]
8. Pylypiv, I., & Matiash, A. (2024, 7 May). Viina za miliardy: problema avtorskoho prava ta ShI vyishla za ramky zvychainoho plahiatsu [War for billions: the problem of copyright and AI has gone beyond simple plagiarism]. *Ekonomichna pravda*. https://epravda.com.ua/publications/2024/05/7/713178/?utm_source
9. Nikolskyi, Yu. V., et al. (2013). Systemy shtuchnoho intelektu [Artificial intelligence systems] (V. V. Pasichnyk, Ed.) [Textbook, 2nd edition]. Magnoliia-2006.
10. Mantecón, Miguel L. (2023). Authorship and Rights Ownership in the Machine Translation Era. 10.1007/978-3-031-14689-3_5.
11. Vasheghani Farahani, Mehrdad. (2020). Adequacy in Machine vs. Human Translation: A Comparative Study of English and Persian Languages. *Applied Linguistics Research Journal*. 4. 10.14744/alrj.2020.98700.
12. Wang, Lan. (2023). The Impacts and Challenges of Artificial Intelligence Translation Tool on Translation Professionals. *SHS Web of Conferences*. 163. 10.1051/shsconf/202316302021.